

کشت و کار کنجد

محصول گیاه کنجد یکی از دانه های روغنی و خوراکی مهم در نواحی گرم و نیمه گرم است و یکی از قدیمی ترین دانه های روغنی در جهان می باشد . موطن اصلی کنجد هندوستان و به آن جلجلان نیز می گویند(۳). پایین بودن هزینه تولید، داشتن بازار فروش مناسب و هم چنین امکان صدور دانه بو داده و ارده آن به کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس زمینه مناسبی را برای کشت این محصول فراهم نموده است. کنجد دارای پروتئین ، ویتامین های B , D , E , F۱ و لسیتین می باشد . کنجد گیاهی گرمادوست است و بعد از غلات بویژه گندم و جو کشت می شود. دوره رویش کوتاه و حدود ۹۰ تا ۱۱۰ روز بوده و به هوای گرم و نور فراوان احتیاج و به حرارت پایین حساس است. کنجد به عنوان یک محصول مقاوم به خشکی و گرما معروف است و به زیادی رطوبت خاک و عدم تهویه نسبتا حساس است و به همین جهت کنترل آبیاری کنجد ضرورت دارد. این گیاه مقاوم به خشکی و به شوری حساس است و در انواع خاک ها رشد می کند مشروط بر آنکه از نظر تهویه و زهکشی محدودیتی وجود نداشته باشد. با این حال خاک های دارای بافت متوسط را ترجیح می دهد.

خاک مطلوب کشت کنجد

کنجد را می توان مشروط بر آنکه از نظر زهکشی و تهویه مناسب باشد در انواع خاک ها کشت نمود . خاک های دارای بافت متوسط شرایط مطلوب تری را فراهم می سازند . کنجد نسبت به شوری خاک حساس است و آن میزان از شوری که خسارت ناچیزی به زراعت پنبه وارد می کند محصول کنجد را نابود می سازد.

تاریخ کاشت

در تعیین تاریخ کاشت کنجد توجه به درجه حرارت مناسب جهت سبز کردن –پایداری دمای هوا و زمان گلدهی حائز اهمیت است زیرا منجر به بارور نشدن گلها گردیده و تعداد کپسول های تشکیل شده کاهش می یابد . کاشت می تواند هنگامی انجام شود که میانگین شبانه روزی

حرارت هوا به ۲۰ تا ۲۵ درجه سانتی‌گراد رسیده باشد . کنگد یکی از آخرین زراعت‌های بهاره است که کشت می‌گردد . در مناطق گرمسیر مثل جنوب شرق استان فارس کشت کنگد اغلب بعد از برداشت گندم و جو انجام می‌شود . در مناطق پنبه کاری می‌توان یک تا دو هفته پس از کشت پنبه به کشت کنگد اقدام نمود.

تاریخ مناسب کاشت در برخی مناطق

منطقه	تاریخ
ورامین - گرمسیر مرکزی	اوایل اردیبهشت تا اوایل خرداد
فارس - داراب	اوایل تیرماه
هرمرگان	اوایل تیرماه
خوزستان	دهه دوم تیرماه
معتدل و گرمسیر شمالی - مغان	اواخر اردیبهشت تا نیمه اول خرداد
مازندران	نیمه اردیبهشت به بعد
کرج و نواحی مشابه	اواخر اردیبهشت به بعد
خراسان (کشت دیم)	آخر اردیبهشت تا نیمه اول خرداد پس از آخرین بارندگیها
خراسان (کشت آبی)	اوایل خردادماه بعد از برداشت جو
کرمان	اواخر خرداد و اوایل تیرماه

میزان کود مصرفی

احتیاجات کودی کنجد شبیه پنبه است. این گیاه برای رشد مطلوب نیاز به ازت، فسفر و پتاس دارد. کود شیمیایی مورد نیاز ۱۵۰ تا ۲۰۰ کیلوگرم فسفات آمونیوم و ۱۰۰ کیلوگرم اوره در هکتار و در صورت کمبود پتاس ۱۰۰ کیلوگرم در هکتار سولفات پتاسیم نیز پیشنهاد می شود. در کشت های تجاری برای دستیابی به عملکرد مطلوب کاربرد سرک ازت ضروری است باید آن را زمانی مصرف کرد که ارتفاع بوته به ۲۰ سانتیمتر رسیده باشد.

ارقام مناسب منطقه

زرقان - داراب ۱ - داراب ۲ و داراب ۱۴ از ارقام مناسب منطقه هستند.

کاشت

بعلت اینکه دانه کنجد در مراحل اولیه رشد و جوانه زدن خیلی حساس و ضعیف است در آماده کردن زمین قبل از کاشت باید نهایت دقت بعمل آید. زمین باید کاملاً عاری از علف های هرز بوده و چنانچه کشت با آبیاری باشد زمین باید بخوبی تسطیح گردد. شیب زمین طوری تنظیم گردد که آب در هیچ قسمتی از زمین روی بستر بذر را نگیرد و خطر سله بستن در مرحله جوانه زدن و رویش گیاه وجود نداشته باشد. بسته به نوع خاک عمق کاشت تغییر می کند و معمولاً بین ۲ تا ۵ سانتی متر متغیر است. عمق کاشت همچنین بسته به زمان کاشت و میزان رطوبت خاک تغییر می نماید. در تنظیم بذر پاش و تهیه بستر بذر باید دقت کافی صورت گیرد تا بذور بطور یکنواخت ریخته شده و نیاز به تنک های متوالی وجود نداشته باشد.

آبیاری

کنجد به طور معمول در برابر خشکی مقاوم است. با این وجود گیاهچه کنجد در برابر کمبود آب بیش از حد حساس است. همچنین در زمان گلدهی و اوایل دانه بندی نیز به کم آبی حساس می گردد. آبیاری بسته به نوع زمین کشت بطریق کرتی (غرقابی) یا جوی و پشته صورت می گیرد. این گیاه به ویژه در مراحل اول، گیاهچه ای در برابر پوسیدگی ریشه و سایر بیماری های قارچی ناشی از مردابی شدن یا رطوبت اضافی حساس است. انجام کشت کنجد به صورت هیرم

باعث افزایش درصد جوانه زنی و نیز تسریع در آن می شود. دور آبیاری معمولاً بسته به شرایط منطقه بعد از سبز شدن هر ۱۴ روز یکبار می باشد.

میزان بذر ، تراکم بوته و فاصله کاشت

برای کاشت کنگد به علت متفاوت بودن تیپ شاخه بندی گیاه فاصله بین خطوط از ۴۵ تا ۷۰ سانتی متر متغیر است. فاصله بین بوته ها کمتر از ۲/۵ سانتی متر و بیشتر از ۱۵ سانتی متر توصیه نمی شود. بر اساس تراکم های مختلف و وزن هزار دانه متفاوت میزان بذر مورد نیاز در هکتار متغیر می باشد لکن بطور کلی میزان بذر مصرفی جهت کشت یک هکتار از ۴ تا ۶ کیلوگرم نوسان دارد. ضد عفونی بذر نیز معمولاً با بنومیل ۲ در هزار صورت میگیرد.

مبارزه با علف های هرز

جهت مبارزه و پیشگیری از شیوع علف های هرز می توان از علف کش ترفلان به نسبت ۲ لیتر در هکتار استفاده نمود. زمان استفاده قبل از احداث جوی و پشته بوده و پس از مصرف لازم است با دو دیسک عمود بر هم در عمق ۱۰ سانتی متری با خاک مخلوط گردد تا اثربخشی مناسبی داشته باشد. این گیاه در مراحل رشد در مقابل علف های هرز حساس و قادر به رقابت با آنها نیست در نتیجه در این مرحله عملیات وجین ضرورت دارد. در کشت ردیفی استفاده از پنجه غازی یا کولتیواتور سبک بهترین روش مبارزه با علف های هرز است. استفاده از برنامه تناوب صحیح نیز توصیه می گردد. همچنین انجام یک آبیاری در هنگام تهیه زمین با هدف سبز شدن علف های هرز و مبارزه با آنها تاثیر قابل توجهی دارد.

برداشت

با نزدیک شدن زمان برداشت برگ های پایینی شروع به زرد شدن نموده و همزمان کپسول های تحتانی باز می شوند. رسیدگی کپسول ها در کنگد از پایین به بالا صورت می گیرد. تاخیر در برداشت برای رسیدن تمامی کپسول ها باعث ریزش دانه ها از کپسول های پایینی و افت عملکرد می شود. لذا قبل از رسیدن همه کپسول ها بوته ها درو می شوند. پس از درو دسته های کنگد را بصورت عمودی یک یک تا دو هفته در معرض جریان هوا قرار می دهند تا ضمن خشک

شدن همه کپسول‌ها باز شود و بذر‌ها را بتوان از آنها خارج نمود . سپس می‌توان دانه‌ها را با تکان دادن بوته در محلی که برای آن در نظر گرفته شده است جمع‌آوری نمود . برای جلوگیری از افت عملکرد و از بین رفتن دانه‌های کنجد از قبل باید کف انبار یا محل خرمن بوته‌های کنجد را با وسایل مناسب عایق نمود . سیمان کردن انبار یا پهن کردن برزنت قابل توصیه می‌باشد.